

¹Жақсылықбаева Р., ²Тилеужанова Г.

¹филология ғылымдарының кандидаты, доцент, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан, Алматы қ., e-mail: jak-rimma@mail.ru

²аға оқытушы, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан, Алматы қ., e-mail: Gulhan_74@mail.ru

**ЖУРНАЛИСТИКАДАҒЫ ҒЫЛЫМ ТАҚЫРЫБЫН
ЗЕРТТЕУДІҢ ЖАҢА ӘДІСТЕРІ**

Бүгінгі журналистикадағы ғылым тақырыбы заманға сай ғылыми-әдістемелік, логикалық-гносеологиялық, тарихи, психологиялық, ғылыми-шығармашылық салаларының жаңа бағыттарына негізделіп отыр. Мақала авторлары журналистикадағы ғылымды ізденіс, шығармашылық іс-әрекет, тәжірибе, мақсатқа жету тәрізді критерийлер арқылы нақтылап, дәлелдейді. Ғылым тақырыбының жаңа жетістіктерін, идеяларын ұтымды деректер мен нақты фактілер арқылы көрсетеді. Журналистік білім мен ғылыми танымның ара-жігін ажырата отырып, түрлі әдіснамаларды ұсынады.

Ғылыми мақаланың мақсаты журналистік ғылымды дамытудың қазіргі кезеңінде БАҚ-тың атқарып отырған рөлін айқындай отырып, публицистикалық материалдағы ғылыми жүйелеудің әдістері мен тәсілдерін талдау болып табылады. Осы мақсатқа жету үшін мақала авторлары зерттеудің көркемдік, ғылыми-эмпирикалық және теориялық зерттеу әдістерін талқылап, жан-жақты тұжырым жасайды. Бұқаралық ақпарат құралдарын зерттеу әдістерінің жаңа тәсілдерін журналистік материалдарды талдау барысында айқын көрсетеді. Шетел журналистикасындағы ғылыми зерттеуге қатысты жарияланған материалдарды негізге ала отырып, Қазақстандық БАҚ-тағы зерттеулер сапасына ғылыми тұрғыда тұщымды ой мен пайымды пікір береді.

Мақалада қазақ ғылымына үлес қосқан ғалымдар еңбегіне бүгінгі күн тұрғысында баға беріледі. Сондай-ақ, ғылыми құжатқа, журналистік зерттеуге, ғылыми жаңалықтың негіздері мен тәжірибесіне қатысты бірнеше пайдалы ақпарат айтылады. Зерттеудің ғылыми әдіс-тәсіліне теориялық тұрғыда анықтама береді. Журналистикадағы ғылыми бағыттардың құрылымы мен мақсатына бүгінгі талапқа сай жазылған зерттеулер арқылы дәйекті тұжырым айтады. Заманауи журналистикада ғылыми зерттеулер жүргізудің қазіргі әдістері мен формалары қарастырылады. Ғылыми журналистиканың келелі мәселелеріне жан-жақты пікір білдіреді.

Түйін сөздер: ғылыми журналистика, баспасөз, зерттеу мақала, автор, әдіснама, теориялық ілім, ғалым-зерттеуші, тәжірибе, публицистика.

¹Zhaxylykbayeva R., ²Tileuzhanova G.

¹Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Al-Farabi Kazakh national university, Kazakhstan, Almaty, e-mail: jak-rimma@mail.ru

²Senior Teacher, Al-Farabi Kazakh national university, Kazakhstan, Almaty, e-mail: Gulhan_74@mail.ru

New methods of researching scholarly issues in journalism

The science of today's journalism is based on modern trends in scientific-methodological, logical-epistemological, historical, psychological and scientific-creative spheres. The authors of the article clarify and prove the criteria in journalism, such as science research, creative activity, experience, achievement of goals. The new achievements and achievements of science reflect the ideas through rational data and facts. It offers a variety of methodologies, distinguishing between journalistic knowledge and scientific knowledge.

The aim of this research article is to analyzed the methods and methods of scientific systematization in journalistic material, defining the role of mass media at the present development stage of journalistic

science. In order to achieve this goal, the writer of the article discuss the artistic, scientific, empiric and theoretic methods of the research that make a comprehensive conclusion. New methods of media research are clearly reflect the analysis of journalistic materials. Taking into account the published materials on foreign journalism's research, he provides a sound scientific opinion and an opinion about quality of research in Kazakhstan's media.

In the article, the contribution of scientists who contributed to the Kazakh science is evaluated today. There is also a wealth of useful information on the science document, journalistic research, the basics and practice of scientific discoveries. Provides a theoretical definition of the scientific method of research. Structure and purpose of scientific directions in journalism is consistent with the current research. The existing methods and forms of scientific research in modern journalism are considered. It gives a comprehensive insight into the problems of scientific journalism.

Key words: scientific journalism, press, research article, author, methodology, theoretical doctrine, scientist-researcher, practice, publicism.

¹Жаксылыкбаева Р., ²Тилеужанова Г.

1 кандидат филологических наук, доцент, Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы, e-mail: jak-rimma@mail.ru

2 ст. преподаватель, Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы, e-mail: Gulhan_74@mail.ru

Новые методы исследования темы науки в журналистике

Научные темы в журналистике соответствуют современным ее требованиям и отражают новые направления научно-методического, логико-гносеологического, психологического и научно-исследовательского подходов. Авторы статьи доказывают присутствие науки в журналистике с помощью таких критериев, как научный поиск, творческий подход, опыт, задачи и цели.

Целью научной статьи является анализ методов и способов научной систематизации публицистического материала с определением роли СМИ на современном этапе развития современной журналистики. Для достижения этой цели авторы статьи исследуют художественные, научно-эмпирические и теоретические методы и предоставляют исчерпывающие выводы. Статья наглядно демонстрирует новые подходы к методам исследования средств массовой информации. Основываясь на опубликованных материалах, касающихся научного исследования в иностранной журналистике, авторы формулируют научный взгляд и выражают свое мнение о качестве исследований казахстанских СМИ.

Предложены разные методы разделения журналистского знания и науки журналистики. В статье дается оценка научным трудам ученых, внесшим значительный вклад в казахстанскую науку. Кроме того, в статье рассматриваются проблемы научной документации, журналистских исследований, теории и практики научных открытий. С теоретической точки зрения конкретизируются методы исследования. Обобщаются цели и задачи научных исследований журналистики на основе современных тенденций исследования журналистики. Рассматриваются существующие методы и формы проведения научных изысканий в современной журналистике. Дается разносторонняя характеристика актуальным проблемам научной журналистики.

Ключевые слова: научная журналистика, издательство, научная статья, автор, методы, теоретическое знание, ученый-исследователь, опыт, публицистика.

Кіріспе

Шындықты публицистикалық тұрғыда тану көп жағдайда журналистің жеке зияткерлік қасиетіне байланысты. Бұл – бүгінгі ғылыми журналистика негіздеріне де қатысты мәселе. Кезінде Платон өзінің Академиясының маңдайшасына: «Кімде-кім геометрияны білмейтін болса, ол бұл үйге кірмей-ақ қойсын!», – деген жарнама жаздырып қойған екен. Аристотель Платонның атақты Академиясына шәкірт болады. Білімі толыса келіп, Аристотель Платонның кейбір негізгі қағидаларына қарсы

шығады. Аристотель: «Маған Платон да, шындық та қымбат. Алайда адамгершіліктің қасиетті парызы шындықты жоғары ұстауға мәжбүр етіп тұр». Осыдан барып: «Платон маған дос, бірақ шындық одан да қымбат», – деген қанатты сөз шыққан (Көбесов А., 1971. 18 б).

Кезінде әл-Фараби қандай ғылым болсын, оның теориясына жетік болу үшін үш түрлі шарт керек екендігін атап көрсетеді, олар: 1. Ғылымның барлық түпкі негіздерін – принциптерін білу керек; 2. Сол принциптерден осы ғылымға жататын қажетті қорытындыларды, салдарларды шығара білу керек; 3. Осы ғылым жайлы бұрын-

соңды айтылған пікірлерді талдап, түзете білу керек», – дейді (Көбесов А., 1971. 49 б). Демек, әл-Фараби әрбір теорияның мақсаты ақиқатқа жету болып табылатынын, ал шындық дегеніміз ол – объективтік реалды нәрселерге сәйкес келетін сенім екендігін дәлелдеп береді. Бұл ой ғылымға қатысты барлық нәрселер және логикалық жолмен табылған барлық қорытындылар ақиқатқа, шындыққа сай келуге тиістігін көрсетеді.

Баспасөз зерттеушісі Г. Лазутинаның: «Теориялық міндеттерді шешу әдістерінің рөлін атқаратын журналистің білім жүйесі қаншалықты бай болса, оның ойы соншалықты тереңірек, дәлірек, кеңірек», – деген тұжырымы ойға оралады (Лазутина Г., 2000. С.30). Зерттеуші журналисте болуы тиіс әмбебап білімнің үш деңгейін көрсетеді. Алғашқы екі деңгейдің: философиялық, табиғат пен қоғам дамуының жалпы заңдылықтары және әлеуметтік-гуманитарлық білім әрбір журналистке аса қажет. Үшінші деңгей – нақты ғылыми пәндерден мәліметтер қамтылған білім БАҚ қызметкерінің белгілі бір салада – экономикада, техникада, өнерде және т.б. мамандануына байланысты талап етіледі.

Қазақстанда ұлттық ғылым тілінің қалыптасуы ХХ ғасырдың 10-30 жылдар аралығын қамтиды. 20-жылдардың басында А. Байтұрсынұлы жетекшілік ететін Халық ағарту комиссариаты сол шақтың оқығандарына ғылымның әр саласынан оқулық жазу мен орыс тіліндегі ғылыми еңбектерді аудару жөнінде тапсырыс берді. Нәтижесінде, Х. Досмұхамедұлы – анатомия, зоология, М. Дулатұлы, Ә. Ермекұлы, С. Қожанұлы – математика, Т. Шонанұлы – география, тарих, М. Жұмабайұлы – педагогика, Ж. Аймауытұлы – психология, Қ. Кемелгерұлы – химия, тіл, тарих, Ж. Күдеріұлы – тіл, әдебиет, мәдениет, Ә. Бөкейханұлы – астрономия, география, М. Әуезұлы – әдебиет, С. Садуақасұлы – театртану, Е. Омарұлы – тіл және өзге де елшіл азаматтар ғылымның әр саласында еңбектер жазды (Қамзабекұлы Д., 2005. 73 б).

Негізгі бөлім

Журналистік ғылымды дамытудың қазіргі кезеңінде БАҚ-тың ақпараттық кеңістігінде қолданатын публицистикалық және ғылыми жазбалардың әдістері мен нысандарын біртіндеп бөлу үрдісі байқалады. Бұл жүйе БАҚ-тың қарқынды дамуы мен бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы публицистикалық материалдағы ғылыми жүйелеудің әдістері мен нысандарын анықтауды талап ететіндігімен түсіндіріледі. Ақпараттық кеңістік саласын зерт-

теуші А.А. Калмыков журналистік ғылыми-зерттеу әдіснамасын қолданудың екі саласын көрсетеді (Калмыков А., 2013. с. 272).

Біріншісі, әлеуметтік-мәдени және коммуникативтік феномен ретінде қалыптасқан пәндік саланы бұқаралық ақпарат құралдары жүйесімен анықтау. Бұл ұстанымнан зерттеу пәні әлеуметтік, саяси және психологиялық ғылымдар тақырыптарымен шектелетіндігін, зерттелетін материалға сәйкес әдіснаманы пайдалануды талап ететіндігін байқаймыз. Бұл әдіс сұхбатта, сауалнамада, сұрау салуда, сауалнаманың әлеуметтік түрлерінде, статистикалық талдауда, жаппай іріктеу әдісінде және т.б. жиі қолданылады. Осы пәндік салаға жоғарыда аталған ғылыми зерттеулердің мамандандырылған әдістері мен нысандарын пайдаланады. Олардың кейбірі зерттелетін нақты материалға бейімделеді, бірақ олардың көпшілігі алынған нәтижелерді іріктеу, жүйелеу және қорыту тәсілімен түсіндіріледі.

Екінші шығармашылық қызметтің ерекше түрі ретінде түсіндірілетін журналистиканың пәндік саласы жатады, бұл филология, лингвистика, өнертану, әдебиеттану және т.б. ғылымдардың әдіснамалық құралдарымен материал жинақтау мен зерттеуді алдын ала анықтайды. Ақпараттық кеңістікте бұл әдіс шығармашылық мәтіндермен сауатты жұмыс істеуді ұсынады. Сәйкесінше, аталған әдістерді қолдану журналистік міндеттерді шешуге, журналистік материалдардың сапасын арттыруға және журналистік кадрларды оқытуға арналған теориялық-әдіснамалық ғылыми кешенді құруға бағыттайды.

Осындай зерттеулердің ішінде журналистік шығармалардың жанрлық әзірлемелерді, менеджмент, экономика, БАҚ-тағы құқық салаларындағы ізденістерді, журналистік материалдарды (дизайн, жарнама, БАҚ маркетингі және т.б.) ұсынудың түрлі технологияларын атауға болады. Журналистік саладағы теориялық ғылыми-зерттеу жұмыстары негізінен жоғары оқу орындарында, мамандандырылған факультеттерде және оқу бағыттарында жүргізіледі.

Журналистік зерттеулерде аталған әдіснамалық бағыттардың ішінде көркемдік әдістің түрлері ерекше орын алады. Зерттеудің көркемдік әдісі ақпаратты алу және түсіндіру кезінде түрлі жанрлық нысандарды қолдана отырып, шығармашылықтағы шындықты тануды ұғындырады. Атап айтқанда, мәтіндер мен дискурстар түрінде эмпирикалық деректерді зерттеу әдістері мен нысандарының рөлін атқаратын журналистік шығармашылықтың мынадай талдамалы жанрларын атап көрсетуге болады, олар:

1) талдамалы: есеп, корреспонденция, сұхбат, сауалнама; 2) жалпы ғылыми: әңгімелесу, шолу, рецензия, мақала, эксперимент, болжам; 3) социологиялық: түйіндеме, сауалнама, мониторинг, рейтинг; 4) қолданбалы: журналистік тергеу, баспасөзге шолу, баспасөз-баяны, хат, ұсыныс; 5) лингвистикалық: контент-талдау, дискурс-талдау, конверсациялық талдау (Коновалова М.В., 2013. с.5).

Жоғарыда айтылғандардан басқа, жалпы ғылыми-эмпирикалық және теориялық зерттеу әдістері де қолданылады, олар: бақылау әдісі, дедуктивті және индуктивті әдістер, логикалық әдістер және т.б. Жекелеген БАҚ-тардың жұмыс істеуі мен қызметінің нәтижелерін салалық зерттеулерде, мәселен, медиаэкономиканың жекелеген аспектілеріне қатысты ерекше әдістер мен нысандары жасалды. Мысалы, нарықтық шолулар, медиа бақылау, жарнамалық медианың тиімділігі, жаңа өнім тұжырымдамасын тестілеу және т.б. олардың ішіндегі ең танымалы рейтингтер, контент-талдау, өзекті тақырыптардың мониторингі болып табылады. Жалпы, БАҚ-тағы зерттеулер сапасы оқырмандармен, тыңдаушылармен, көрермендермен де тікелей байланысты. Мысалы, баспасөз өз мақсатына жеткен дайын өнімнің белгілі бір мөлшерін шығаруда өз дамуының көрсеткішін көрсетеді. Коммуникацияның телевизиялық арналары үшін көрсеткіш қалалық үй шаруашылықтарындағы телеарналардың саны және ақылы теледидар қызметтеріне қол қойылған осындай үй шаруашылықтарының саны болып табылады. Радионың тиімділігін бағалау радиоқабылдағыштар санын жан басына немесе қол жетімді жиіліктерді есептеу арқылы бағалануы мүмкін.

Ойталқы

Журналистикадағы ғылыми көзқарас жаңа білім талдауына негіз болатын фактілерді жинау, жүйелеу және сыни талдауға байланысты. Бұл жерде медиа ағымдағы жағдайды және оның өзгерістерін байқау және сипаттау ғана емес, сонымен қатар, шынайы болжам жасауға мүмкіндік беретін жеке себеп-салдарлық байланыстарды құру да маңызды болып табылады. Менделеев айтқандай: «Ғылым өлшей бастаған кезден басталады».

Журналистиканы ғылым ретінде зерттеу тәсілі шығармашылық, мәдени, тарихи, әлеуметтік және басқа да пәндердің өзара байланысқан жүйесіне негізделуі тиіс. Мұндай жүйе тәжірибелік журналистиканы қалыптастырып қана қоймай, журналистика мен қоғамның өзара

байланыс әсерін көрсетеді. Мұнда негізгі рөл журналистік теория пәніне берілген. Көптеген пәндік салаларға қарамастан, мәтін журналистік теорияның іргетасы болып табылады. Журналистика саласындағы зерттеулердің тағы бір маңызды медиаэкономика пәндік саласы болып табылады. Медиа-институттарды және олардың арасындағы ерекше экономикалық қатынастарды дамыту ғылыми зерттеулер үшін жаңа салаға жол ашады. Медиаэкономика мәтіні, контекст және коммуникация жүйесі арасында БАҚ жүйесінің бөлігі ретінде ерекше нысандарды ашады. Осы тәсіл барысында журналистиканы жеке әдіснамасы бар адамзат және қоршаған орта мәселелерімен айналысатын жеке гуманитарлық пән ретінде қарастыруға болады. Журналистиканың мәні мен құндылығын анықтаудағы барлық айырмашылықтарға қарамастан, бұл ғылым үшін ақпараттық, коммуникациялық және басқару теорияларының негізінде қалыптасты. Бұл ғылымдардың әдіснамасы мәтіндерді жасау, оны редакциялау, сақтау және тарату кезінде жиі қолданылады.

Журналистика саласындағы зерттеулер – ұзақ әрі күрделі үдеріс. Бұл үдеріс көп жағдайда білімді кеңейту бағытына қарай дамиды. Зерттеушілер жыл сайын журналистиканың жаңа теориялық және тәжірибелік аспектілерін көбірек зерттейді. Бұл барлық теорияның кешенін құрайтын зерделі зерттеулердің бар екенін жоққа шығармайды. Журналистикада ғылымда түрлі көзқарас басымдыққа ие болса да, бұрынғы соны тәжірибеге сүйенбей, өзара байланысы жоқ тақырыптарды дамытып, алға тартуда.

Шын мәнінде, Еуропа және АҚШ-та баспасөз дамуынан кейін журналистика мәселелері мен оның қоғамға әсеріне ғалымдар қызығушылық таныта бастады. Мысалы, Роберт Эдуард Прутт XIX ғасырдың ортасында «Неміс журналистикасының тарихы» атты кітабын шығарып, журналистика тек тәжірибелік қызмет ретінде ғана емес, қоғамның маңызды бөлігі ретінде болатындығын анықтады (Weaver D., Loffelholz M. 2008. – p. 316).

Журналистика саласындағы алғашқы кешенді зерттеулер 1930 жылдары пайда болды. Қазір мұндай зерттеулер коммуникациялық теорияның негізі ретінде қарастырылады. Осылайша, көптеген жұмыстар медиалық ақпараттың аудиторияға әсеріне арналды. Сонымен қатар, журналистика мен БАҚ-қа қатысты тарихи зерттеулер пайда болды. Мұндай жұмыстар түрлі әлеуметтік күштер мен журналистік қызметтің өзара әрекеттесу мәселелерін зерттеді. Бұларда

талдамалықтан гөрі сипаттамалық зерттеулер басым болды. Мұндай жұмыстардағы назар жиі кейіпкер болған журналистің жеке сипатына аударылды. Сол кездегі зерттеушілердің басты ерекшелігі журналистикаға нормативтік тәсілді қолдануы болды. Зерттеушілер шынайы жағдайды сипаттап, содан кейін журналистің кәсіби қасиеттеріне ғана емес, оның жеке тұлғасына да қатысты талаптарды көрсетті.

Осы кезеңде журналистиканың барлық теориясына арналған қор жасаған зерттеулер жарияланды. Сол кездегі ең қызықты және ықпалды теориялардың бірі ақпаратты өндеудің көп сатылы тәсілін сипаттайтын Д.М. Уайт ұсынған «әріптестер» тұжырымдамасы болды. Бұл теория және басқа да кейбір зерттеулер эмпирикалық деректерді кеңінен пайдалануға, оларды кішігірім деңгейде ғана емес, кең ортада талдауға мүмкіндік алды.

1970 жылға дейін журналистика мәселелеріне арналған барлық зерттеулер сирек болды әрі пікір бір-бірімен қайшылығы болды. Қандай да бір газеттің немесе басқа да БАҚ-тың ішкі редакциялық қызметін сипаттауға арналған көптеген бытыраңқы зерттеулер болды. Мәселен, Лео Ростеннің «Вашингтон корреспонденттері» еңбегін сапасы жағынан кейбір жұмыстармен салыстыру қиын.

1970 жылдан бастап журналистикадағы зерттеулер саны артты. 1976 жылы Дж. Джонстон, В.С. Славский және В.В. Боуман «Жаңа адамдар: американдық журналистердің әлеуметтік портреті және олардың жұмыстары» атты мақаласын жариялады (Johnstone J., 1976. – р. 250).

Бұл еңбек америкалық журналистердің ұлттық ауқымдағы алғашқы зерттеуі болды. 1970 жылдан бастап басқа да сала зерттеулеріне назар аударыла бастады. Зерттеушілер аудиторияны зерттеуге және бұқаралық ақпарат құралдарының әсеріне қызығушылық танытты. Мұндай зерттеулер маркетинг тұжырымдамасында және басқа да қолданбалы пәндерде тәжірибелік қолданысын тапты. Алайда, бұл зерттеулер журналистиканы әлеуметтік институт ретінде терең түсінуге ықпал еткен жоқ. Сонымен қатар, қоғам мен БАҚ арасындағы өзара қарым-қатынас жиі дұрыс түсіндірілмегендіктен, журналистиканың рөлін тек ықпал ету механизмі деп ұғынды. Бұл тәсілдің қолданылуы елеулі сынға да ұшырады. Мысалы, П.Дж. Шумахер және С.Д. Риз осы тақырыпқа «Медиа ақпарат: БАҚ өніміне әсер ету теориялары» атты еңбегін арнады (Shoemaker P., 1996. – Р. 233).

1990 жылдары журналистика мен коммуникацияның барлық аспектілеріне қатысты көптеген зерттеулер пайда болды. Дэвид Вивер мен Мартин Лоффобольц «Жаһандық журналистік теорияға шақыру» мақаласында журналистердің өз еңбегіне көзқарасы мен кәсіби мінез-құлқын, ақпарат берудің негізгі ерекшеліктерін, журналистер шығаратын хабарлардың түрі мен ерекшеліктерінің әлеуметке ықпалын атап өтті. 1990 жылдардағы зерттеулердің тағы бір маңызды ерекшелігі журналистер жұмысының түрлі сипаты қоғам мен экономиканың дамуы арасындағы өзара байланысты табу әрекетінен болды. Пиппы Норристің «Әйелдер, бұқаралық ақпарат құралдары және саясат» кітабы осындай зерттеуге мысал бола алады (Norris P., 1996. – Р. 188).

Қазіргі зерттеулерде журналистердің халықаралық қызметін зерттеуге, салыстырмалы талдау жасауға ерекше көңіл бөлінеді. Бұл журналистикадағы ғылыми пән ретінде алға қадам болды, өйткені, алдыңғы зерттеулер тек Америкалық эмпирикалық деректер мен ғалымдардың болашақтағы істеріне негізделді. Жаһандану, трансұлттық медиакорпорациялар мен жаңа технологияларды дамытуда әртүрлі тәжірибелік материалдарды пайдалана отырып, баспасөз бен журналистиканы мұқият зерттеуге мүмкіндік берді.

2000 жылдары кейбір ғалымдар журналистика саласындағы зерттеулерге жүйелі көзқарасты енгізуге тырысты, оған сәйкес барлық алдыңғы талдамалық оқиғалар мен олардың қорытындыларды бірыңғай білім кешеніне біріктірілуі тиіс еді. Мұндай жүйені жасау әрекеттері сәтсіз болды, өйткені, олар журналистикаға әлеуметтік және экономикалық әсердің көптеген мәселелерін, журналистің жеке сипаттамаларының түпкілікті өнімге әсері туралы сөз қозғамады. Жүйелі көзқараста зерттеушілер қоғамдағы журналистиканың орын алуына қатысты түрлі түсініктерге тап болды. Журналистиканы қоғамдағы әлеуметтік жүйе ретінде атап айтқанда, «бұқаралық ақпарат құралдары» немесе «аудитория» сияқты зерттеудің бір нұсқасында ғана қарастырды.

Қорытынды

Ғылым – қоғам, табиғат, ойлау туралы жаңа білімдерді алуға бағытталған зерттеу ортасы. Бүгінде ғылымның дамуы ғылыми мекемелердің пайда болуымен, экспериментті және зертханалық құралдармен тығыз байланысты.

Ғылымдағы әдіс – бұл қандай да бір мақсатқа жету үшін қажетті ғылыми-негізделген іс-әрекеттер жүйесі. Журналистикада шындықты зерттеу әдістерінің екі негізгі тобы бар: рационалды-танымдық (эмпирикалық және теориялық) әдістер мен көркемдік әдіс. Шындықпен тікелей байланыс нәтижесінде білім алуға негізделген эмпирикалық әдістемелерге бақылау, құжаттармен жұмыс, сұхбат және эксперимент жатады. Журналистік бақылау мақсатты, жүйелі болады. Әлеуметтік өмірде бұқаралық ақпарат құралдары үнемі өзгеріп отырады. Бұқаралық ақпарат құралдарын зерттеу әдістерінің жаңа тәсілдерін журналистік материалдарын талдау барысында пайдаланылуымыз мүмкін, бұл негізінен көбінесе дау-дамай сипатта болады. Публицистикалық мәтіндерде сараптамалық талдаудың кездесуі аудиторияға ерекше қызығушылық тудырады, қоғамның кең өзекті мәселелері оқырмандардың назарын аударады. Шығармашылықтағы ғылыми таным қоршаған ортамен тығыз байланысты.

Шығармашылық адамның тәжірибелік қажеттіліктерін қанағаттандыратын бағыты мен алдына қойған мақсаты болады.

Қазіргі таңда елімізде рухани талғамы биік, түрлі ақпараттарды екі-үш тілде қабылдайтын, оны пайымдай да білетін, баға бере алатын сауатты оқырман қалыптасқан. Мұның өзі аудиторияны ұлғайтумен қатар ең бастысы – медиа туындыларының мазмұны мен көркемдік сапасының деңгейін арттыра түсуді, ақпарат қабылдаушылардың ой-санасына, рухани биік талғамына сай келетін жарияланым жасауды талап етіп отыр. Сондықтан да, БАҚ халықтың ой-пікірін, ізденісі мен сұранысын қаншалықты деңгейде шынайы түрде зерттеп біле алса, жарияланымдарын да соншалықты деңгейде сапалы көрсете алады. Ол үшін журналистер ұдайы социологиялық зерттеулер жүргізіп тұруы тиіс. Оның нәтижесі өзекті мәселені дәл табуға, дөп басуға көмектесетіндігімен ерекшеленеді.

Әдебиеттер

- Global Journalism Research: Theories, Methods, Findings, Future, edited by Weaver D., Loffelholz M. – Chichester, Wiley-Blackwell, 2008. – P. 316.
- Johnstone J. W. C, The news people: A sociological portrait of American journalists and their work – Urbana, IL: University of Illinois Press, 1976. – P.250.
- Калмыков А.А. Медиалогия Интернета. – М.: Книж. дом «Либроком», 2013. – С.272.
- Коновалова М.В. Основные методы исследование в современной журналистике /https://cyberleninka.ru. – 2013. С.5.
- Көбесов А. Әл-Фараби. – Алматы: Қазақстан, 1971. – 18 б.
- Қамзабекұлы Д. Тіл саясаты: тағлым мен тәжірибе. – Алматы: Арда, 2005. – 73 б.
- Лазутина Г. Основы творческой деятельности журналиста. – М., 2000. – С.30.
- Маклюэн Г.М. Понимание Медиа: Внешние расширения человека. – М.: Канонпресс-Ц., 2003. – 464 с.
- Norris P., Women, Media and Politics – Oxford University Press, 1996. – P.188.
- Shoemaker, P.J., Mediating the message: Theories of influences on mass media content, 2nd edition. White Plains, NY: Longman, 1996. – P.233.
- Тичер С. Методы анализа текста и дискурса. – Харьков: Гуманитар. центр, 2009. – 356 с.

References

- Global Journalism Research: Theories, Methods, Findings, Future, edited by Weaver D., Loffelholz M. (2008). – Chichester, Wiley-Blackwell., – p. 316.
- Johnstone J. (1976). The news people: A sociological portrait of American journalists and their work – Urbana, IL: University of Illinois Press. – p.250.
- Kalmykov A. (2013) Medialogia Internet [Internet Medialogia].– М.: 2013. p.272.
- Konovalova M.V. (2013) Osnovnyye metody issledovaniye v sovremennoy zhurnalistike [Basic research methods in modern journalism]. https://cyberleninka.ru.
- Kobesov A. (1971) Al-Farabi. [Al-Farabi]. –Almaty: Qazaqstan. –p. 18.
- Kamzabekuly D. (2005) Til sayasati: taglym men tazhiribe. [Language policy: education and practice]. – Almaty: Arda, -73 б.
- Lazutina G. (2000) Osnovy zhurnalistskoi raboty. [Bases of creative activity of the journalist]. – М.: p.30.
- Makljuven G.M. (2003) Ponimanie Media: Vneshnie rasshirenija cheloveka. – М.: Kanon-press-C. – p.464.
- Norris P. (1996). Women, Media and Politics – Oxford University Press,–p. 188.
- Shoemaker, P. J., (1996). Mediating the message: Theories of influences on mass media content, 2nd edition. White Plains, NY: Longman. – p. 233.
- Ticher, S. (2009) Metody analiza teksta i diskursa. [Methods of text and discourse analysis]. –Har'kov: Gumanitar. centr., – p. 35.